

חומש  
**תולדות  
אהרן**

לרבי אהרן מפסארו

בראשית

לפי דפוס ראשון פרייבורג שנת שמ"ג

נכתב בעזרת החונן לאדם דעת  
אברהם יהודה וייס  
פעיה"ק ירושלים תונב"א

לפי זה אפשר להבין את הכינויים, מצינעא ובתרא. בבא - שער - קמא, זה השער של מסכת אהת: 'נזיקין', שחילקוה לשלושה חלקים, שני חלקים נוספים אחרי השער הראשון. לפיכך, מצינעא ובתרא הם כבר לא שערים, אלא חלקים, אמצע וסוף של 'נזיקין'.

ג. מסכת עבודה זרה, מכונה: האלילים.

מקובל לומר כי השינוי קשור לאימת הצנזורה באותם ימים. כפי שהוסבר לעיל, על הרקע לכתיבת הספר, היו גזירת שרפת התלמוד באיטליה, אם כן, בהחלט אפשר להבין את השינוי.

עיון במסכתות אלו בדפוסים ישנים שהיו לנגד עיניו, מעלה שגם אז היה כינויים כפי שהם מכונים היום.

ד. גם בסימון הדפים מצינעא שינוי מן המקובל כיום.

דף טז - מכונה בכתיבו יו.

דף קטז -- מכונה בכתיבו קיו.

### ספרים שהיו בתקופת ר' אהרן ועסקו בנושא מראה מקום

פרק זה חשוב להשוואה בין ספר 'תולדות אהרן' ליתר הספרים הדומים לו, לכאורה. יש ספרים שקדמו ל'תולדות אהרן' ועסקו בציון מראה מקום הפסוקים בש"ס.

א. הראשון שבהם, 'הגדות התלמוד' נדפס בעיר קושטנטין אשר בטורקיה, הלא היא קושטא, בשנת רע"א (1510). בעמוד השער נכתב: 'ליקט חכם ספרדי לא נודע שמו'. ציוני מראי המקום לא היו ממוקדים דיים, חסר סימון דף ועמוד. המחבר עלום השם ציין רק את המסכת ואת הפרק בו נמצא הפסוק. חלוקת הדפים בתלמוד כפי שהיא נהוגה כיום עדיין לא הייתה קיימת והתחדשה בשנת ר"פ 1520 עם הדפסת התלמוד בווינציה.

וכך כותב מחבר הספר עלום השם, בתחילת הספר: 'ועתה אחל לכתוב הפרקים ראשי הפסוקים שדרשו אותם חז"ל, ובאי זו מסכת, ובאי זה פרק בא'.

להלן דוגמא:

**יהושע א, ז: רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר צווך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך.**

המחבר ציטט מתוך הפסוק את המילים 'רק חזק ואמץ', ומראה מקומו בתלמוד מסכת ברכות, פרק אין עומדין. וכוונתו לברכות לב ע"ב.

ב. השני בספרי מראה המקום, הוא 'תורה אור', שחיברו ר' יהושע בועז, 'בעל שלטי הגבורים'. בניגוד ל'הגדות התלמוד', שהוא הפניות מהתנ"ך לש"ס, כלומר, מדרך לפסוקי התנ"ך היכן נזכרו הפסוקים בתלמוד, הספר 'תורה אור' עוסק בהפניות מהש"ס לתנ"ך. כלומר, הפסוקים שקיים לגביהם לימוד או דרשה בתלמוד היכן מקומם בתנ"ך. יצירה זו ראתה אור בשנים ש"ו-ש"א (1546 - 1551) בהדפסת הש"ס

השלישית בווינציה, עם עוד הוספות משל ר' יהושע בועז. סימון זה הקל מאוד על הלומדים, שהרי אותם פסוקים שנדרשו ע"י תנאים ואמוראים לא צוין מקומם בתנ"ך, ולעזרתם נחלק ר' יהושע בועז, וציין באיזה ספר ובאיזה פרק נמצא הפסוק.

ההפניה אל התנ"ך ב'תורה אור', נעשית כאשר ברור שהציטוט בתלמוד הוא פסוק מפורש. אבל, כאשר התלמוד דן בנושא הנזכר בפסוק, אך הפסוק עצמו לא נזכר בגמרא, כמו בדוגמת שלושת הכוסות בחלום שר המשקים (ראה לעיל), המחבר לא ציין הפניה לעניין זה בתורה. לא כן נהג ר' אהרן, כפי שראינו לעיל.

ג. ספר שלישי, שלכאורה קדם ל'תולדות אהרן', הוא 'מסורת המקרא'. נדפס בעיר לובלין בשנת של"ב (1572) ונכתב ע"י רבי שמעון בן יצחק אושנבורג<sup>1</sup>. הספר קדם אמנם בהדפסה לספר 'תולדות אהרן', אבל לא בהכרח בכתיבה, שכן, הספר 'תולדות אהרן' יכול היה להיכתב כבר בשנת רצ"א<sup>2</sup>, ובהתחשב בעובדה שזמן פטירתו של ר' אהרן היא שנת שכ"ג, אפשר להניח כי ספר 'תולדות אהרן' קדמה כתיבתו ל'מסורת המקרא'. האיחור היה בהבאתו אל הדפוס, שכן ספר 'תולדות אהרן' הובא לדפוס באיחור של עשרים שנה.

מחבר הספר 'מסורת המקרא', רבי שמעון היה מחכמי פולין. הוא כתב גם את הספר 'דבק טוב' - ביאור לפירוש רש"י על התורה. המדפיס, אשר פרינץ, כתב בעמוד השער הראשון לספר 'דבק טוב' על המחבר: "החכם השלם הגאון מה"ר שמעון בר יצחק הלוי, התולה דעתו לעלות לארץ הצבי, וכעת הוא מתגורר פה ק"ק וינציה כאורח נטה ללון, וחפץ ה' בידו יצליח".

אף המדפיס של הספר 'תולדות אהרן' בהוצאה הראשונה ישראל צפרוני, מתייחס לספר זה בהערה, וזו לשונו: 'ואתה הקורא, פן יהיה דבר בנפשך בסתר לאמונה, כבר נדפס בק"ק לובלין 'מסורת המקרא', ואין יתרון לבעל הלשון, שמענה, ואתה דע לך, כי לא ראי זה כראי זה ואתה תחזה'.

כוונת הדברים, כי למרות העובדה שקודם להדפסת הספר 'תולדות אהרן' (בשנת שמ"ג), יצא לאור בשנת של"ב בק"ק לובלין ספר 'מסורת המקרא', שגם עוסק במראי מקום הפסוקים, יתרון לו לספר 'תולדות אהרן' על פני 'מסורת המקרא', ולכן מן הראוי להדפיסו.

הערה זו של המדפיס אין בה די כדי להסביר ולהבין לעומקו את ייחודו של הספר 'תולדות אהרן'. כוונת המדפיס, כנראה מתייחסת רק לאותם דברים הגלויים לעין כל שנוספו ב'תולדות אהרן', כגון: ציון הפרק במסכת, וכן סימון העמוד א או ב. ההבדל המהותי בין שני הספרים מתברר לאחר גילוי העומק הרעיוני של הספר 'תולדות אהרן'.

כל הסימונים והשינויים ב'תולדות אהרן' בין בציטוט ובין בהפניה, שנזכרו לעיל, לא נמצאו בספר 'מסורת המקרא'. הם נותרו ייחודיים ומאפיינים דווקא לספר 'תולדות אהרן'.

### המחבר

טז בספריה הלאומית נמצא כתב יד של הספר משנת של"ו (1576) במיקרופילם שמספרו f 39899. יז בסוף פרק איזה דפוס הש"ס היה לנגד עיניו.